Van hulpbron of obstakel naar maatschappelijke participatie

Een kwalitatief onderzoek naar maatschappelijke participatie onder vrouwen uit etnische minderheidsgroepen

Ashley Bouwhuis - 5954924
Begeleider: Dr. M. Bal
Tweede lezer: Dr. D. Lepianka
Universiteit Utrecht
Master Arbeid, zorg en participatie

Utrecht University

Abstract

Vrouwen uit etnische minderheidsgroepen zijn ondervertegenwoordig in maatschappelijke participatie. Vrouwenemancipatiecentrum Vrouw en Vaart laat zien dat een aantal van deze vrouwen maatschappelijk participeert. Desondanks wordt er een groep nog niet bereikt. Voorgaande studies laten zien dat verbondenheid, sociaal netwerk en beperkte Nederlandse taalbeheersing zorgen voor het niet maatschappelijk participeren. Dit onderzoek richt zich op welke beweegredenen vrouwen uit etnische minderheidsgroepen hebben om maatschappelijk te participeren en welke hulpbronnen en obstakels zij in dit proces tegenkomen. Er zijn twintig semi-gestructueerde interviews gehouden met vrouwen uit etnische minderheidsgroepen tussen de 29-65 jaar. Uit het onderzoek kwam naar voren dat een opstapje naar de arbeidsmarkt, zichzelf nuttig willen voelen, nieuwe sociale contacten opdoen structuur en gezondheid motiverende factoren zijn om maatschappelijk te participeren. Sociaal netwerk, taal, media, onderwijs en waardering krijgen zijn de ervarende hulpbronnen van de respondenten. Te verre afstand, geen tijd en zin hebben, slechte gezondheid, niet weten wat er in de buurt is, niet weten hoe vrijwilligerswerk aan te pakken en opvoeding van de ouders zijn de ervarende obstakels om maatschappelijk te participeren. Identiteit, niet-westerse religie en cultuur en financiële kwesties laten gemixte resultaten zien. Om vrouwen die nu nog niet maatschappelijk participeren te bereiken moet er meer ingezet worden op vrijwilligers en deelnemers van Vrouw en Vaart die dezelfde etnische achtergrond hebben, de eigen kinderen en de moskee.

Aanleiding

De huidige Nederlandse samenleving wordt tegenwoordig gekenmerkt als een participatiesamenleving. Burgers moeten meedoen in de samenleving en zijn over het algemeen zelf hier verantwoordelijk voor. In deze participatiesamenleving staan voor zichzelf en voor elkaar zorgen centraal (Jager-Vreugdenhil, 2012). Het meedoen in de samenleving en voor elkaar zorgen kan op verschillende manieren. Eén van die manieren is door maatschappelijk te participeren. Onder maatschappelijk participeren wordt verstaan het doen van vrijwilligerswerk of het deelnemen van activiteiten bij een vereniging (Keuzenkamp & Merens, 2006; Jager-Vreugdenhil, 2012). Uit cijfers blijkt dat vrouwen uit etnische minderheidsgroepen ondervertegenwoordigd zijn in maatschappelijke participatie in vergelijking met andere groepen. Zo blijkt dat 2 procent van de Marokkaanse vrouwen lid is van een buurtvereniging, terwijl 4 procent van de Marokkaanse mannen lid is. Bij de autochtone vrouwen is 12 procent lid van een buurtvereniging (Keuzenkamp & Merens, 2006). Surinaamse vrouwen scoren het hoogst van alle vrouwen uit etnische minderheidsgroepen, namelijk 4 procent, maar scoren nog altijd lager dan de autochtone vrouwen en mannen uit etnische minderheidsgroepen (Keuzenkamp & Merens, 2006). Ook in het doen van vrijwilligerswerk scoren vrouwen uit etnische minderheidsgroepen lager in vergelijking met de mannen uit etnische minderheidsgroepen en autochtone vrouwen. Daarbij scoren Marokkaanse vrouwen het laagst; maar 7 procent doet aan vrijwilligerswerk. Van de autochtone vrouwen doen 26 procent vrijwilligerswerk (Keuzenkamp & Merens, 2006).

In eerdere studies zijn verschillende factoren naar voren gekomen die een rol kunnen spelen bij de ondervertegenwoording van maatschappelijke participatie. Zoals dat de verbondenheid met de eigen groep een rol kan spelen in het wel of niet participeren (Verkyuten, 2006). Ook hebben vrouwen uit etnische minderheidsgroepen minder sociale contacten die zij kunnen gebruiken om maatschappelijk te particperen (CBS, 2014). De beperkte Nederlandse taalbeheersing kan ook een rol spelen (Klaver, Tromp & Oude Ophuis, 2005). Ten slotte hebben sommige westerse groepen percepties dat de niet-westerse cultuur en religie de participatie en emancipatie van vrouwen uit deze culturen belemmeren (Roggeband & Verloo, 2006; Van den Brand, 2013). Aan de andere kant vinden sommige moslimvrouwen dat hun eigen religie zorgt voor meer kracht en feministische gevoelens (Ali, Mahood, Moel, Hudson & Leaters, 2008).

Cijfers van het halfjaarverslag van het vrouwenemancipatiecentrum Vrouw en Vaart, waar maatschappelijke participatie centraal staat, laat zien dat er wel degelijk vrouwen uit etnische minderheidsgroepen maatschappelijk participeren (Vrouw en Vaart, 2017).

Desondanks wordt er ook een groep vrouwen nog niet bereikt, dit blijkt uit voorgaand onderzoek van Vrouw en Vaart (Goeken, 2007). Het in kaart brengen van welke hulpbronnen en obstakels die participerende vrouwen hebben ervarin in hun proces naar maatschappelijke participatie, kan de deelname van de vrouwen die dat nog niet hebben bereikt in de toekomst vergemakkelijken.

Dit onderzoek richt zich op de westerse stijl van participeren, omdat het actief meedraaien in de Nederlandse samenleving steeds belangrijker wordt. Deze manier van participeren houdt in dat alle burgers mee moeten doen in de samenleving en dat zij elkaar moeten ondersteunen om dit te realiseren (Jager-Vreugdenhil, 2012). De percepties van de westerse groepen over de niet-westerse religie en cultuur zijn gebaseerd op de westerse stijl van participeren. Om te onderzoeken of deze percepties kloppen wordt de westerse stijl van participeren gehanteerd.

Het onderzoek is wetenschappelijk relevant, omdat vorige onderzoeken vaak alleen de cijfers laten zien hoeveel mensen maatschappelijk participeren maar niet zozeer wat de ervaringen zijn van niet-westerse vrouwen. Door in gesprek te gaan met deze vrouwen kunnen diverse factoren en percepties worden bevestigd of gewijzigd. Daarnaast hebben voorgaande studies zich niet specifiek gericht op de niet-westerse religie en cultuur. Daardoor is ook niet onderzocht wat de invloed van de niet-westers religie en cultuur is om wel of niet mee te doen aan maatschappelijke participatie (Botterman, Hooghe & Bekkers, 2009). Door dit onderzoek zal er een beter inzicht ontstaan naar de combinatie van maatschappelijke participatie bij een niet-westerse religie en cultuur in Nederland.

Theoretische verkenning

Uit de literatuur komt naar voren dat er verschillende beweegredenen zijn waarom iemand maatschappelijk wil participeren. Een individu wil bijvoorbeeld iets doen voor de samenleving, wil de tijd nuttig besteden , ziet maatschappelijke participatie als een opstapje naar de arbeidsmarkt, wil nieuwe sociale contacten opdoen of wil zichzelf ontwikkelen (Klaver et al., 2005). In dit onderzoek wordt er gekeken of deze beweegredenen ook voor komen bij vrouwen uit etnische minderheidsgroepen wonend in Nieuw-West Amsterdam. Er is voor dit stadsdeel gekozen, omdat Vrouw en Vaart hier is gevestigd en het onderzoek in opdracht van hen wordt uitgevoerd. Vanuit de verschillende beweegredenen kan er gekeken worden welke hulpbronnen en obstakels deze beweegredenen stimuleren of belemmeren.

In dit onderzoek wordt gekeken welke rol de verbondheid, niet-westerse religie en cultuur, sociale contacten, taalbeheersing en financiële kwesties hebben op de

maatschappelijke participatie in het perspectief van de westelijke stijl van participeren. Hierin wordt er gekeken wat voor ervaringen de vrouwen uit etnische minderheidsgroepen hebben op hun eigen religie en cultuur met betrekking tot maatschappelijke participatie. Verbondheid in groepen(en) is meegenomen in het onderzoek, omdat dit nauw samenhangt met religie en cultuur. Iemand die dezelfde religieuze of culturele achtergrond hebben kunnen zich sneller met elkaar verbonden voelen. Indirect zegt die verbondheid iets over de sociale contacten van een individu. Sociale contacten zijn in de westelijke manier van participeren belangrijk, waardoor er ook gekeken wordt naar het sociaal netwerk van de vrouwen. Sociaal contacten kan ook weer invloed hebben op de Nederlandse taalbeheersing. De Nederlandse taalbeheersing heeft weer invloed op de arbeidsmarkt en daardoor ook op financiële kwesties. Daarnaast is er ook ruimte voor andere ervarende hulpbronnen en obstakels.

Sociale identiteitstheorie

Een belangrijke factor voor maatschappelijke participatie is groepsidentificatie. Vanuit sociale identiteitstheorie weten we dat mensen zichzelf en anderen categoriseren in groepen. Vanuit de groep waarin een individu zichzelf heeft ingedeeld vormt de individu zijn identiteit (Hogg, 2006; Berg, 2004). De groepen worden gemaakt aan de hand van gedeelde waarden, normen en gedragingen. Doordat er groepen gecreëerd worden, ontstaan er een in-group en out-group. De in-group is de groep waaraan een individu zijn identiteit ontleent. De out-group is de groep die anders is dan het individu. Als iemand zich sterk identificeert met zijn eigen groep dan heeft deze persoon vaker een negatiever beeld over de out-group. Deze persoon vind dat de in-group ‘beter’ is en heeft vaker negatieve percepties of veronderstellingen aan de out-group. Deze negatieve beeldvorming kan zorgen voor een wij-zij cultuur (Hindriks, Verkuyten & Coenders, 2014). Vrouwen uit etnische minderheidsgroepen die zich sterk identificeren in hun eigen groep beïnvloed de maatschappelijke participatie. Iemand kan vinden dat participeren in de samenleving niet hoeft, omdat zij haar eigen groep heeft en niet de behoefte voelt om betrokken te raken met andere groepen (Verkyuten, 2006). Het sterk identificeren met de eigen groep kan ervoor zorgen dat vrijwilligerswerk alleen gericht is op de in-group (Klaver et al., 2005). Zo blijkt uit onderzoek van Chen en Xin Li (2009) dat mensen meer aan liefdadigheid doen binnen de eigen groep.

Verkyuten (2006) heeft onderzoek gedaan naar de mate waarin Turken zich identificeren met Turken en met Nederlanders. Hieruit blijkt dat als een individu zich sterk identificeert met de Turkse groep dat hij of zij zich minder identificeert met de Nederlandse groep. Verkyuten (2006) geeft aan dat dit gegeven niet altijd van toepassing is. Ook kwam

naar voren dat Turken het positiefst waren tegenover anderen Turken. Tegenover de Nederlanders waren zij minder positief. Gevoelens tegenover Marokkanen en Antillianen zijn negatief. Dit zou betekenen dat Turken minder snel maatschappelijk participeren als er in een buurthuis veel Marokaanse of Antilliaanse mensen aanwezig zijn. Hindriks et al. (2014) geeft aan dat deze negatieve gevoelens komen doordat Marokkanen en Turken een grote sociale afstand voelen met andere etnische minderheidsgroepen. Vanwege het sterk identificeren met de eigen groep en de sociale afstand met andere minderheidsgroepen kan op die manier er voor zorgen dat diversiteit in buurthuizen een belemmering vormt om maatschappelijk te participeren. Voor deze mensen is de maatschappelijke betrokkenheid voor andere groepen niet of in kleine mate aanwezig, waardoor zij wegblijven bij zulke organisaties. In het onderzoek wordt gekeken in hoeverre vrouwen uit etnische groepen zich identificeren met hun eigen groep en wat voor invloed dit heeft op het doen van vrijwilligerswerk of deelnemen aan activiteiten.

Verbonden voelen met meerdere groepen

Toch zien we bij een organisatie als Vrouw en Vaart dat vrouwen uit etnische minderheidsgroepen vrijwilligerswerk doen en meedoen met activiteiten, terwijl daar verschillende etnische achtergronden aanwezig zijn. Zoals aangeven kwam uit het onderzoek van Verkyuten (2006) naar voren dat het gegeven van een sterke identificatie in één groep niet altijd van toepassing is. Hieruit blijkt dat identificatie niet ééndimensionaal is. Het zou kunnen zijn dat de vrijwilligers en deelnemers bij Vrouw en Vaart zich verbonden voelen met meerdere groepen en hieruit een identiteit ontlenen. Dit kan uitgelegd worden aan de hand van het kruispuntdenken. Kruispuntdenken is een verdieping van de sociale identiteitstheorie. De sociale identiteitstheorie gaat er vanuit dat een individu zich aan één groep een identiteit ontleent, bijvoorbeeld een Turkse vrouw die haar identiteit alleen ontleent aan de Turkse gemeenschap. Vanuit het kruispuntdenken wordt er vanuit gegaan dat een individu zich in verschillende groepen zich verbonden voelt en vanuit deze verschillende groepen een identiteit ontleent. Een Turkse vrouw kan zich bijvoorbeeld zowel Turks als Nederlands voelen. Daarnaast geeft het kruispuntdenken aan dat door middel van klasse, afkomst en religie wordt bepaald hoe een persoon naar het leven kijkt (Nout & Smiet, 2017). Enerzijds voelt een individu zich verbonden met verschillende groepen, maar anderzijds spelen bepaalde denkbeelden en opvattingen mee. Voor elk individu is dit anders door factoren als de klasse waar diegene toebehoort, afkomst en de religieuze achtergrond. Met name de tweede en derde generatie vrouwen voelen zich verbonden met meerdere groepen, doordat zij

verschillende referentiekaders hebben. Zij hebben namelijk de westerse normen en waarden én die van hun afkomst en de verschillen proberen zij te combineren met elkaar, zodat het in hun leven past (Vanderwaeren, 2004). Dit kan ervoor zorgen dat ze andere opvattingen hebben dan hun ouders of westerse groepen over de niet-westerse religie en wat voor rol dit heeft op participeren.

De rol van niet-westerse religie en cultuur

Er worden verschillende beelden geschetst of de rol van niet-westerse religie en culturele achtergrond een positieve of negatieve invloed heeft op vrouwen om te gaan participeren. Sommige ervaren religie en cultuur als twee verschillende zaken. Volgens sommige vrouwen is religie juist puur en zonder vrouwenonderdrukking en zou cultuur juist leiden tot de verschillende rollen en posities in de samenleving. Dit zorgt voor vrouwenonderdrukking (Vanderwaeren, 2004). Niet iedereen maakt onderscheidt tussen religie en cultuur. Zoals in de aanleiding wordt aangeven vinden sommige westerse groepen dat de niet-westerse religie een negatieve invloed heeft op vrouwen en dat zij onderdrukt worden (Van den Brand, 2013). Deze westerse groepen denken dat vrouwen uit etnische minderheidsgroepen niet het huis uit mogen en ondergeschikt zijn aan de man. Ze zien de traditionele rolpatronen van de niet-westerse cultuur als een belemmering voor het participeren en emanciperen van vrouwen uit deze culturen in de Nederlandse samenleving (Roggeband & Verloo, 2006). Uit onderzoek van Klaver et al. (2005) blijkt dat er traditionele opvattingen heersen over de genderrollen bij etnische minderheidsgroepen waardoor deze vrouwen vaker thuisblijven.

Ook uit de feministische hoek worden de religieuze en culturele achtergronden van etnische minderheidsgroepen gezien als onderdrukking voor vrouwen (Van den Brand, 2013). Feministen vinden dat mannen van niet-westerse afkomst in hun cultuur een grotere macht uitoefenen in vergelijking met de vrouwen van niet-westerse afkomst. De feministen hebben het idee dat deze vrouwen worden onderdrukt. Het dragen van een hoofddoek zien zij als een vorm van onderdrukking (Challouki, Degreef & Geert, 2016; Bracke, 2004). Aan de andere kant vinden sommige moslimvrouwen juist dat hun religie zorgt voor meer kracht en feministische gevoelens (Ali et al., 2008). Deze feministische gevoelens zouden weer leiden tot meer zelfontplooiing. Dit zou betekenen dat culturele en religieuze achtergronden een hulpbron zijn om maatschappelijk te participeren. Overigens is het onduidelijk in hoeverre de niet-westerse religie verband houdt met maatschappelijke participatie. Uit onderzoek van Becker en Dhinga (2001) komt naar voren dat er verband bestaat tussen het Christendom en

vrijwilligerswerk, maar de niet-westerse religie is hier niet in meegenomen. Onderzoek van de Hart en Dekker (2015) laten ook alleen de rol van vrijwilligerswerk en Christendom zien. Wel geven zij aan dat verschillende religieuze instanties, zoals de kerk en moskee, zorgen voor het stimuleren van vrijwilligerswerk.

De organisatiecultuur speelt ook een rol bij deelname aan maatschappelijke participatie. Door religieuze en culturele achtergronden kan het voorkomen dat niet-westerse vrouwen geen vrijwilligerswerk doen in een organisatie waar ook mannen werkzaam zijn (Klaver et al., 2005). Hierdoor kunnen culturele en religieuze achtergronden een obstakel vormen om maatschappelijk te participeren. Naast de samenstelling van vrijwilligers in een organisatie, zouden mensen van een niet-westerse afkomst moeite hebben met de structuur en planningen die vaak samengaan bij een Nederlandse organisatie (Klaver et al., 2005).

De rol van sociaal netwerk

Het sociale netwerk van een individu kan een hulpbron zijn om maatschappelijk te participeren (Klaver et al., 2005; Wilson & Musick, 1997). Daarnaast kan vrijwilligerswerk of het doen van activiteiten zorgen voor een groter netwerk (CBS, 2010).

Sociaal kapitaal is het netwerk van een individu, zoals familie, vrienden, buren en personen van instituties (Lancee, 2010; CBS, 2104). Bij sociaal kapitaal gaat het erom dat een individu deze netwerken kan gebruiken als hulpbron om connecties met andere te krijgen of om werk te vinden of andere persoonlijke doelen te behalen (Lancee, 2010). Sociaal kapitaal kan onderverdeeld worden in twee soorten netwerken, namelijk ‘bonding’ en ‘bridging’ . Bonding contacten betekent dat een individu contacten heeft met personen die lijken op zichzelf, zoals dezelfde afkomst, religie, beroep of sociaal-economische status. Bridging contacten gaan over contacten, waarbij individuen op het eerste gezicht niet op elkaar lijken. Denk aan een Turkse vrouw die een Nederlandse vrouw in haar netwerk heeft (Lancee, 2010). In de literatuur komt vaak naar voren dat bridging contacten er voor kunnen zorgen dat een individu uit een etnische minderheidsgroep makkelijker een baan kan vinden of beter kan integreren in de samenleving (CBS, 2010).

CBS (2010) heeft gekeken of het sociale netwerk van de meerderheidsgroep en de minderheidsgroep verschillen, dus of de ene groep meer bridging of meer bonding contacten in hun sociale netwerk hebben. Hieruit blijkt dat op buurtniveau autochtonen en allochtonen redelijk vaak contact hebben met elkaar. Hierbij wordt aangeven dat buurtcontact ook weer kan zorgen voor meer bridging contact. Uit CBS (2010) komt naar voren dat autochtonen vaker met autochtone buren omgaan en allochtonen met allochtone buren. Ook wordt er

gekeken of allochtonen en autochtonen gemengde contacten hebben. Hieruit blijkt dat men wel gemengde contacten heeft, maar dat Antillianen en Surinamers dat vaker hebben dan Turken en Marokkanen. Ook blijkt de vriendengroepen van mensen met een niet-westerse afkomst diverse zijn dan die van de autochtonen. Het zou dus kunnen dat vrouwen uit etnische minderheidsgroepen meer diverse netwerken hebben, dus zowel bonding als bridging. Onderzoek van Wilson en Musick (1997) wijst uit dat mensen die vaak en regelmatig met vrienden afspreken, meer geneigd zijn om vrijwilligerswerk te doen. Het kan zijn dat de vrijwilligers en deelnemers bij Vrouw en Vaart regelmatig contacten hebben met hun vrienden.

Taal een obstakel?

Beperkte taalbeheersing kan zorgen voor een obstakel om vrijwilligerswerk te doen. Uit onderzoek van Klaver et al. (2005) blijkt dat vrijwilligers moeilijk kunnen communiceren binnen de vereniging als zij moeite hebben met de Nederlandse taal. Door hun taalbeperking zijn zij begrensd in het doen van verschillende functies. Een beperkte taalbeheersing kan aan de andere kant een opstapje zijn om deel te nemen aan Nederlandse lessen. Zo geeft Kruis en van Eden (2017) aan dat het leren van de Nederlandse taal een vorm van maatschappelijke participeren is en uiteindelijk kan zorgen voor een plek op de arbeidsmarkt. Nederlandse lessen zijn één van de activiteiten die Vrouw en Vaart aanbiedt. Deelnemen aan Nederlandse lessen kan ervoor zorgen dat vrouwen de Nederlandse taal beter gaan beheersen, maar ook dat zij nieuwe contacten opdoen. Wat kan leiden tot een uitbreiding van het sociaal kapitaal en eventueel hierdoor worden gestimuleerd om vrijwilligerswerk te gaan bij Vrouw en Vaart.

Financiële kwesties

Ten slotte kunnen financiële kwesties een obstakel zijn om maatschappelijk te participeren. Mensen met een laag inkomen gaan minder snel vrijwilligerswerk doen (Moonen, 2010). Uit onderzoek van Klaver et al. (2005) komt naar voren dat het niet krijgen van een financiële vergoeding een belemmering kan vormen, maar het is onduidelijk in hoeverre dit een rol speelt. Het kan zijn dat sommige vrouwen het niet kunnen veroorloven om mee te doen aan activiteiten. Om mee te doen aan een activiteit bij Vrouw en Vaart kan er een bijdrage worden gevraagd. In het onderzoek wordt uitgevraagd of dit een belemmering vormt.

Empirische onderzoeksvraag

Er zijn verschillende denkbeelden over de rol van niet-westerse religie en cultuur en er zijn ook verschillende hulpbronnen en obstakels aanwezig. Aan de vrijwilligers en deelnemers van Vrouw en Vaart wordt gevraagd wat de beweegredenen zijn om maatschappelijk te participeren. Ook wordt er gevraagd welke hulpbronnen en obstakels zijn ervaren in hun proces naar maatschappelijke participatie. Er worden twee onderzoeksvragen geformuleerd. De eerste onderzoeksvraag gaat erover waarom een vrouw maatschappelijk gaat participeren: *'Welke beweegredenen hebben vrouwen uit etnische minderheidsgroepen om maatschappelijk te participeren?'*

Vervolgens wordt er gekeken welke hulpbronnen en obstakels zij ervaren tijdens die beweegredenen om maatschappelijk te participeren*: 'Welke hulpbronnen en obstakels ervaren vrouwen in hun beweegredenen om maatschappelijk te participeren?'*

Uit de literatuur komt naar voren dat het sterk identificeren zorgt voor belemmering in maatschappelijk participatie. Aan de andere kant wordt er ook gezegd dat vrouwen zich niet altijd met één groep verbonden voelen. Bij Vrouw en Vaart zijn er verschillende vrouwen van diverse etnische achtergronden aanwezig. Het zou kunnen zijn dat deze vrouwen zich met meerdere groepen verbonden voelen en daardoor de diversiteit die er bij Vrouw en Vaart is geen obstakel vinden om maatschappelijk te participeren.

De rol van de niet-westerse religie en cultuur op maatschappelijke participatie laten gemixte resultaten zien. In het onderzoek zal er gekeken worden hoe de vrouwen de rol van hun eigen religie en cultuur ervaren en of dit positief of negatief voor ze heeft uitgewerkt.

Bevindingen uit de literatuur laten zien dat de samenstelling van werknemers invloed heeft of vrouwen uit etnische minderheidsgroepen bij een organisatie vrijwilligerswerk gaan doen of deelnemen aan activiteiten. Vrouw en Vaart richt zich specifiek alleen op vrouwen. In het onderzoek wordt er gekeken of vrouwen voor Vrouw en Vaart kiezen, omdat er geen mannen aanwezig zijn of dat dit beeld genanceerd kan worden.

Diverse bevindingen laten zien dat sociale netwerken een belangrijke rol spelen om maatschappelijk te participeren. Vooral bridging contacten en het regelmatig afspreken met vrienden lijkt te helpen om maatschappelijk te participeren. Dit zou kunnen betekenen dat alle vrouwen een druk sociaal leven hebben.

Financiële kwesties en beperkte taalbeheersing kunnen mogelijke belemmeringen zijn. Taal kan aan de andere kant ook als hulpbron fungeren. Door samen met anderen de Nederlandse taal te leren kan men nieuwe sociale contacten opbouwen. Door een bredere sociale netwerk te hebben is de kans weer groter dat men maatschappelijk gaat participeren.

Figuur 1 laat een overzicht zien van het onderzoek.

Figuur 1. Overzichtsmodel

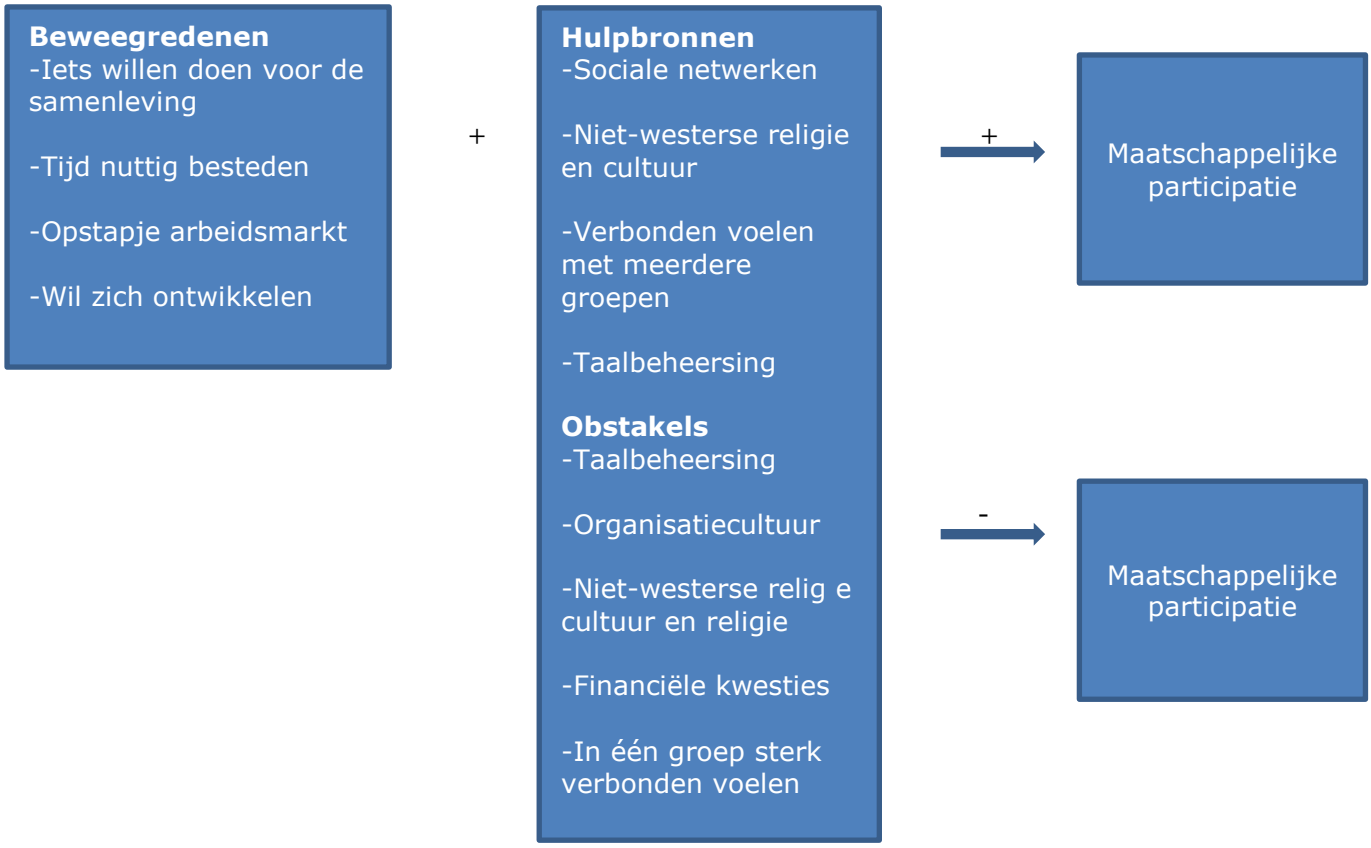

Methodesectie

Respondentengroep

Het onderzoek ging over vrouwen uit etnische minderheidsgroepen. De respondentengroep bestond uit vijf Turkse, één Surinaamse, één Iraanse, één Ivoriaanse en twaalf Marokkaanse vrouwen die wonen in Nieuw-west Amsterdam. De respondenten waren tussen de 29-65 jaar en zijn allemaal in hun herkomstland geboren. Vier van de respondenten waren alleen deelnemer of vrijwilliger. De rest waren zowel deelnemer als vrijwilliger of hebben in het verleden vrijwilligerswerk gedaan. Voor het onderzoek werd er geen onderscheidt gemaakt in vrijwilligers of deelnemers, omdat in beide groepen de vrouwen een stap hebben gezet naar een vorm van maatschappelijke participatie. Zowel het doen van vrijwilligerswerk als deelnemen aan activiteiten in de buurt is een vorm van maatschappelijke participatie is. Het

vrijwilligerswerk van de vrouwen bestaat uit administratieve werkzaamheden achter de receptie bij Vrouw en Vaart, meehelpen in de keuken of het begeleiden van een wandelgroep. De deelnemers doen mee aan diverse sportactiviteiten, taal- en zelfontwikkelingscursussen. Geen van allen hebben een betaalde baan.

De onderzoeker heeft van tevoren met diverse activiteiten meegedaan om een vertrouwensband te creëren, zodat het later makkelijker werd om de vrouwen voor het onderzoek te benaderen. Tevens is het een middel om te kijken welke vrouwen de Nederlandse taal machtig zijn, wat een inclusiecriterium was voor dit onderzoek.
Het selecteren van de respondenten werd gedaan door tijdens de activiteiten te observeren wie het Nederlands machtig is. Suggesties die de mederwekers van Vrouw en Vaart gaven, werden ook meegenomen voor het selecteren van de respondentengroep. Vervolgens heeft de onderzoeker tijdens en na een activiteit de vrouwen persoonlijk benaderd.

Procedure

In dit onderzoek stonden de ervaringen en percepties van de respondenten centraal, waardoor er gebruik werd gemaakt van een kwalitatief onderzoek om de onderzoeksvraag te beantwoorden (Philipsen & Vernooy-Dassen, 2004). Door gebruik te maken van een kwalitatief onderzoek is er ruimte om verschillende aspecten uit te diepen en ontstaat er een beter inzicht hoe diverse hulpbronnen en obstakels met elkaar samenhangen (Tracy, 2013; Boeije, 2012; Doorewaard, Kil & van den Ven, 2015). Er kunnen nieuwe zaken aan het licht komen die bij kwantitatief onderzoek niet naar boven zouden komen. Deze nieuwe zaken kunnen de huidige kennis aanscherpen.

Er is gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews. De onderzoeker heeft van tevoren interviewvragen geformuleerd om de hulpbronnen en obstakels die in de literatuur naar voren kwamen uit te kunnen vragen. Op die manier kon worden achterhaald of de respondenten deze hulpbronnen en obstakels ook ervaren in hun eigen proces naar maatschappelijke participatie. Doordat alle respondenten dezelfde vragen kregen, ontstond er een beter beeld hoe dit in het algemeen werd ervaren. Hoewel er sprake is van semi-gestructureerde interviews, was er ruimte om andere hulpbronnen of obstakels die de respondent ervaart te bevragen. Voordat het interview van start ging, heeft de onderzoeker aan de vrouwen uitgelegd wat het onderzoek inhoudt en of zij geïnterviewd willen worden. Nadat de respondent de informed consent heeft ondertekend, kon de onderzoeker de respondent interviewen. In bijlage 1 is er een voorbeeld van de informed consent toegevoegd.

Voor het onderzoek werden er twintig respondenten geïnterviewd, omdat er dan vaak saturatie optreedt (Evers, 2007). Na de eerste drie interviews is er een eerste analyse gedaan, om te beoordelen of de interviewvragen goed aansloten bij de respondenten en of de interviewvragen aangepast moesten worden. De interviews hebben bij 'Vrouw en Vaart' plaatsgevonden, omdat dit een vertrouwd terrein is voor de respondenten. Dit kan de drempel om mee te doen met het onderzoek verlagen en zorgt dit voor eerlijke antwoorden, omdat zij zich thuis voelen. Hierdoor wordt de validiteit vergroot. Wat ook meespeelt om de respondenten te interviewen bij Vrouw en Vaart, is dat de vrouwen vrijuit kunnen praten. Hun mannen zijn niet aanwezig en zij worden ook niet afgeleid door hun thuissituatie.

Bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van de inclusiecriterium dat alle respondenten Nederlands kunnen spreken. Respondenten kunnen sociaal antwoorden geven als een medewerker met dezelfde achtergrond aanwezig is tijdens het interview.. Daarom is er geen gebruik gemaakt van een tolk of medewerker om de antwoorden te vertalen. Zo komt de validiteit van het onderzoek niet in gevaar, worden sociaal wenselijke antwoorden beperkt en zijn meningen en ervaringen van de respondenten waarheidsgetrouw. Ook werd aangeven dat alles volledig anoniem en vertrouwelijk is.

De interviews duren gemiddeld één uur. Deze zijn opgenomen en getranscribeerd, zodat de betrouwbaarheid wordt bevorderd. De eventuele bijvangst zijn in de interviewvragen verwerkt die voor de volgende respondenten worden gebruikt.

Instrument

Om een topiclijst te maken werd eerst het kernbegrip 'maatschappelijke participatie' opgesplitst in drie dimensies, namelijk de beweegredenen, hulpbronnen en obstakels. Per dimensie zijn er topics toegevoegd die uit de literatuur naar voren zijn gekomen. Tabel 1 laat een overzicht zien van de topiclijst.

Tabel 1. Topiclijst

Kernbegrip	**Dimensies**	**Topic**
Maatschappelijke participatie	Beweegredenen	-Beweegredenen
	Hulpbronnen	-Sociaal netwerk -Identiteit -Religie en cultuur

	-Taalbeheersing -Ervaringen
Obstakels	-Taal -Organisatiecultuur - Religie en cultuur - financiële kwesties - Identiteit -Traditionele rolpatronen -Ervaringen

De topic 'beweegredenen' ging in op waarom iemand maatschappelijk participeert. Topic 'sociaal netwerk' ging over waaruit het netwerk van de respondent bestaat en of haar netwerk haar heeft geholpen om maatschappelijk te participeren. Bij 'Identiteit' werd er gekeken in welke groep(en) de respondent zich verbonden voelt en of dit invloed heeft op maatschappelijke participatie. 'Religie en cultuur' onderzocht of de vrouwen vanuit hun geloofsovertuiging gestimuleerd worden om maatschappelijk te participeren of dat zij worden onderdrukt. De topic'Taal'' ging in op de beheersing van de Nederlandse taal en welke rol dit speelt bij maatschappelijk participeren. De 'organisatiecultuur' ging erover of de samenstelling van man-vrouw in een organisatie van invloed is en hoe de organisatie omgaat met verantwoordelijkheden en planningen. Bij de topic 'Traditionele rolpatronen' werd er gekeken of de respondenten deze rolpatronen hanteren en of dit hen belemmerden om maatschappelijk te participeren. Ten slotte werd erbij 'Financiële kwesties' gekeken of een bijdrage aan een activiteiten van invloed kan zijn om wel of niet maatschappelijk participeren. Voor een uitgebreider overzicht van de topiclijst met indicatoren zie bijlage 2. De indicatoren laten zien wat er met de topics bedoeld wordt en maakt het tijdens de analyse makkelijker om woorden of zinnen te koppelen aan een topic (Doorewaard, 2015). In bijlage 3 staan de interviewvragen die aan de hand van de topiclijst zijn geformuleerd. Bij topic 'Evaringen' werd gevraagd welke andere evaringen vrouwen hebben meegemaakt in het proces naar maatschappelijke participatie.

Analyse

Als eerst werden de opgenomen interviews getranscribeerd. Vervolgens werden de interviews gecodeerd met behulp van het computerprogramma Nvivo 11.4. Aan het begin van het

coderen zijn er vooraf codes gemaakt aan de hand van de topiclijst. Dit zijn de thema's die van tevoren alvast stonden om besproken te worden. Daarnaast is er ook open gecodeerd om te kijken of er fragmenten zijn die interessant zijn voor het onderzoek. Hierdoor kwamen er nieuwe codes bij. De fragmenten werden gecategoriseerd in de verschillende codes. Nadat alle interviews geanalyseerd waren werd er axiaal gecodeerd. Er werd gekeken of codes samengevoegd konden worden of dat er subcodes gemaak moesten worden. Ten slotte werd er selectief gecodeerd. Hierbij werd per code gekeken wat er over is gezegd en worden de tegenovergestelde fragmenten met elkaar vergeleken. Op die manier is er een codeboom ontstaan. Deze codeboom wordt gebruik voor de resultaten. De bijvangst is tijdens het coderen ook verzameld. Bijlage 4 laat een overzicht van de codeboom zien.

Resultatensectie

Beweegredenen

Uit de resultaten komt naar voren dat respondenten op twee manieren worden gemotiveerd om maatschappelijk te participeren. De eerste manier is via diverse instanties. Sommige respondenten werden door de huisarts, een klantmanager van de gemeente of een andere maatschappelijke instanties doorverwezen naar Vrouw en Vaart:

> *''Nou je krijgt een brief thuis gestuurd. En dan heb je met de klantmanager gesprek. En dan vragen ze van wat doe je. En dan zeg ik van nou thuis zitten en ja op mijn kinderen letten, koken en dat soort dingen allemaal. En dan zeg ze van nou ik ken Vrouw en Vaart, daar kan je beter gaan.''* (R9).

Redenen dat de vrouwen maatschappelijk moeten participeren zijn uiteenlopend. Zo ontvangen sommigen een uitkering en weer anderen zitten psychisch niet lekker in hun vel. Hen word geadviseerd om afleiding te zoeken in bijvoorbeeld vrijwilligerswerk. De vrouwen die via externe instanties naar Vrouw en Vaart komen, geven aan dat zij uiteindelijk zijn blijven participeren omdat ze het leuk vinden. Een andere groep participeerde al uit zichzelf en gaf redenen op die overeenkomen met de literatuur. Zo was het voor hen de manier om uiteindelijk werk te vinden, nieuwe contacten opdoen, zichzelf wilden ontwikkelen, graag wilden helpen en zich nuttig willen voelen. Twee nieuwe redenen kunnen hieraan toegevoegd worden, namelijk 'structuur' en 'gezondheid'. Door maatschappelijke participatie krijgen de

vrouwen structuur in hun dagelijks leven, doordat zij op tijd moeten opstaan en ergens verwacht worden. Daarnaast zorgt een vaste groep deelnemers voor structuur:

> *''Maar kijk in de groep ga je toch een stuk ja…ga je toch een structuur krijgen, omdat je gaat elke week wandelen. Dat deed ik zelf wel. Maar als je een beetje niet lekker voelt, dan zeg je van ik doe het wel de volgende dag.''* (R17).

Ook de gezondheid is een reden voor de respondenten om maatschappelijk te participeren. Zo waren er veel vrouwen zich van bewust dat bewegen een positief bijdrage zou leveren aan hun gezondheid, waardoor zij activiteiten zijn gaan ondernemen om te gaan sporten in de buurt. Ook zorgt afleiding ervoor dat zij zich psychisch beter voelen.

Het valt op dat bijna alle respondenten meerdere activiteiten ondernemen of op verschillende plekken vrijwilligerswerk doen. Wie eenmaal betrokken raakt bij één activiteit, gaat meer ondernemen.

Hulpbronnen

Hoewel nieuwe sociale contacten een beweegreden kan zijn om maatschappelijk te participeren, ervaren respondenten hun sociale netwerk ook als hulpbron om iets te gaan ondernemen. Het netwerk van de respondenten is redelijk divers, waarbij de eigen etnische achtergrond de boventoon vormt. Zo worden ze gestimuleerd door hun buren, familie kinderen of partner. Uit de resultaten valt op dat de meningen van de kinderen erg belangrijk voor ze zijn. Vanwege de kinderen ondernemen zij actie om maatschappelijk te participeren:

> *''(...) Mijn kind op zich die nou ja die geeft mij ook feedback en die maakt mij ook best wel enthousiast van nou het is toch ontzettend goed. Dan ben je toch weer een beetje he van ja is goed. Dus dat is ook wel ja een stimulans.''* (R17).

Ook helpen de kinderen hun moeders met het leren leven in de Nederlandse maatschappij. De gesprekken met vrouwen onderling in de moskee zorgt ook voor motivatie. Enkele respondenten hebben andere vrouwen gestimuleerd om langs te komen. Een aantal vrouwen geven aan in een sociaal isoloment te zitten, maar zijn wel gaan maatschappelijk participeren:

''En ja nu probeer ik wel vrienden te maken. Want ik heb via Vrouw en Vaart andere vrouwen ontmoet. En dan probeer je op die manier vrienden te maken.'' (R5).

Opvallend is dat de formele netwerk, zoals huisartsen, klantmanager en leraren van hun kinderen een grote hulpbron zijn voor deze vrouwen om maatschappelijk te participeren. De vrouwen hebben veel contact met deze formele netwerken, omdat zij bijvoorbeeld regelmatig naar de huisarts gaan. Zij worden door formele contacten naar een organisatie als Vrouw en Vaart verwezen. Hierdoor krijgt deze groep dus ook weer meer sociale contacten.
Uit de resultaten komt naar voren dat taal ook een hulpbron is. Dit kan op twee manieren worden gezien. Zo willen respondenten de Nederlandse taal leren, waardoor zij op zoek gaan naar taallessen en andere activiteiten om de taal te verbeteren. Dit is een vorm van maatschappelijk participeren. Aan de andere kant kan het spreken van de moedertaal in buurthuizen er voor zorgen dat de drempel om maatschappelijk te participeren lager wordt.

''Toen de eerste keer komen praatte ik met een Marokkaanse medewerker (...) Iemand anders gaat mij niet begrijpen. Ik durf ook niet naar Nederlands te gaan. Ik ken geen taal, beter niet.'' (R6).

Ook als ze ergens mee zitten kunnen ze dit beter uiten en elkaar beter begrijpen. Het spreken van de eigen taal maakt de drempel lager om ergens naar toe te gaan. Er moeten wel nuances worden aangebracht, want volgens sommige vrouwen zou het niet beheersen van de Nederlandse taal ook een reden zijn om niet naar buiten te gaan.

Nieuwe hulpbronnen die naar voren kwam is het gebruik van media. Sommige zijn door middel van folders en het internet er achter gekomen dat zij iets kunnen doen bij Vrouw en Vaart of een andere buurthuis. Veel vrouwen noemen het onderwijs als hulpbron om iets te gaan doen. Niet alle vrouwen hebben in hun jeugd onderwijs gehad. De vrouwen die dit wel hebben gehad, geven aan dat zij beter weten wat hun rechten zijn en willen ook sneller dingen ondernemen:

''Maar je hebt wel vrouwen die goed naar school zijn geweest in hun land zeg maar Turkse of Marokkaanse, die zijn wel sterk, die willen wel groeien die willen wel beetje goed opkomen voor hun.'' (R7).

De respondenten geven aan dat onderwijs een hulpbron is om maatschappelijk te participeren. Indirect zorgt onderwijs voor het voorkomen van onderdrukking. Door onderwijs hebben de vrouwen kennis over hun rechten, maar door onderwijs te volgen in het land van herkomst leren zij ook de Arabische taal, waardoor zij de Koran kunnen lezen. Volgens de respondenten staat er in de koran dat mannen en vrouwen gelijke rechten hebben. Vanwege het niet krijgen van onderwijs en het niet beheersen van de Arabische taal worden de teksten uit de Koran verkeerd vertaald:

> *''Koran heeft rechten aan vrouwen gegeven. Ja maar die mannen weten niet en ook die vrouwen weten niet wat er staat in de Koran. Want het is moeilijk om te vertalen''* (R12).

Enkele respondenten geven aan dat de waardering die zij krijgen van medewerkers van Vrouw en Vaart, hen voldoening geeft om vrijwilligerswerk te doen of activiteiten te blijven ondernemen. Het doet hen goed dat zij nodig zijn om Vrouw en Vaart draaiende te houden en gemist worden als zij er niet zijn. Eén van de vrouwen geeft aan een slechte ervaring gehad te hebben tijdens haar vrijwilligerswerk bij vluchtelingenwerk. Zij kreeg het gevoel dat de medewerkers voor haar werk 'verzonnen', zodat zij bezig zou blijven. Ze had het gevoel dat ze niet werd gewaardeerd en is daarom gestopt met het doen van vrijwilligerswerk.

Obstakels

Een te verre afstand naar de organisatie vormt een obstakel voor de respondenten, omdat niet iedereen het openbaar vervoer kan veroorloven of kan fietsen. Vrouwen gaan het liefst ergens naar toe wat in de buurt is. Het hebben van geen tijd zorgt ook voor obstakels. Dit kan komen, omdat ze mantelzorger zijn van de ouders of partner, moeten oppassen op de (klein)kinderen en het hebben van een baan. Veel vrouwen vinden het een uitkomst dat er een kinderopvang is bij Vrouw en Vaart. Sommige respondenten gaven aan dat veel vrouwen die nu niet maatschappelijk participeren geen zin hebben om iets te gaan doen:

> ''*Maar sommige vrouwen zijn ook lui. Die blijven gewoon thuis en die zijn hier geboren. Ze weten zoveel waarden en normen, maar blijven toch gewoon thuis.''* (R7).

Eén van de respondent heeft dat zelf ook ervaren:

''Ze willen het zelf gewoon niet. Maar om ze naar buiten te kunnen krijgen...moeilijk. Je moet gewoon zelf willen, want ik heb het zelf ook een tijdje ook gewoon thuis. Niemand kon mij naar buiten krijgen. Ik moest het gewoon zelf willen.'' (R11).

Uiteindelijk is zij door een combinatie door zelf de knop om te zetten en aanmoediging van haar kind en huisarts, deel gaan nemen in de maatschappij. Een andere respondent die van haar klantmanager naar Vrouw en Vaart moest, gaf aan eerst ook geen zin te hebben. Uiteindelijk is zij blijven plakken bij Vrouw en Vaart en doet zij meerdere activiteiten, omdat ze het leuk vindt. Ook hieruit blijkt dat de externe motivatie de intrinsieke motivatie stimuleert.

Hoewel een slechte gezondheid er voor kan zorgen dat iemand wel dingen onderneemt kan het ook een obstakel zijn. Sommige vrouwen stopten met de activiteiten, omdat zij door hun lichamelijke klachten het niet meer aan konden. Psychische klachten zorgen ervoor dat het een drempel is om naar Vrouw en Vaart te komen, omdat ze niet goed in hun vel zaten, moe of gestrest waren. Zo geven een paar respondenten aan dat zij minder vaak komen dan vroeger en een paar vrouwen komen helemaal niet meer.

Voor sommige vrouwen zou het een obstakel kunnen zijn dat ze niet weten wat er in de buurt te doen is. Dit zou indirect te maken kunnen hebben door te weinig sociale contacten. Ook het niet kunnen lezen of niet weten hoe het internet werkt kan een reden zijn dat media als hulpbron niet voor alle vrouwen opgaat. Het niet weten hoe je vrijwilligerswerk kan aanpakken zorgt ervoor dat het moeilijk wordt om maatschappelijk te participeren.

Zoals eerder werd aangeven is onderwijs een hulpbron om maatschappelijk te participeren. Echter hierbij komt ook het aspect van de opvoeding die zij hebben meegekregen van hun ouders naar voren, bijvoorbeeld als er geleerd wordt door de ouders dat vrouwen niet naar school mogen gaan en thuis moet blijven. Deze opvoeding zorgt ervoor dat vrouwen niet naar school gaan, hierdoor minder weten en dus minder snel iets ondernemen.

Gemixte resultaten

Uit de resultaten komt naar voren dat het verbonden voelen bij één of meerdere groepen geen invloed heeft op maatschappelijke participatie. De meeste respondenten voelen zich verbonden met zowel de eigen etnische achtergrond als die van de Nederlandse. Eén van de respondenten gaf aan dat zij vanuit deze twee groepen een eigen referentiekader gecreëerd heeft:

> *''Ik kan niet zeggen van ik ben daar heel erg mee verbonden of daar heel erg mee verbonden. Weetje ik denk dat ik van allebei de kanten ja het mooie zeg maar eruit heb gepakt en dan doe ik er zelf wat mee zeg maar. (...) ik vind mijzelf een rijk persoon.''* (R18).

Een enkele voelde zich alleen verbonden met de eigen etnische achtergrond. Voor alle respondenten maakt het niet uit of er diversiteit heerst in een buurthuis of dat er alleen maar Nederlandse mensen aanwezig zijn. Wat opvalt is dat de meeste vrouwen uiteindelijk wel kiezen voor een activiteiten met vrouwen van de eigen afkomst. Wat opvalt is dat de meeste vrouwen uiteindelijk wel kiezen voor een activiteiten met vrouwen van de eigen afkomst. Een reden is dat men vaak dezelfde taal spreekt en dezelfde cultuur delen deelt waardoor ze elkaar beter begrijpen. Dit maakt het voor vrouwen veiliger om aan deel te nemen in een groep met dezelfde etnische achtergrond. Aan de andere kant geven enkele respondenten aan dat islamitische cultuur een roddelcultuur is en dat daardoor de vrouwen onderling veel over elkaar roddelen. Dit zorgt ervoor dat niet iedereen zich op haar gemakt voelt, met name als iemand een tijdje er niet is geweest en daardoor er misschien anders eruit ziet. Ook buiten Vrouw en Vaart wordt er onderling geroddeld. Zo roddelen vrouwen over elkaar als een vrouw naar buiten gaat en dingen gaat ondernemen. Volgens deze vrouwen hoort het niet dat de vrouw naar buiten gaat en vrijwilligerswerk of activiteiten onderneemt om zichzelf te ontwikkelen. Er wordt hier door sommige vrouwen afkeurend naar gekeken. Een van de respondenten geeft aan dat dit komt, omdat deze vrouwen zelf de vrijheid niet krijgen om iets te gaan doen. Dit kan komen doordat het niet van de man mag of omdat zij niet beter weten. Zij zouden ook graag de vrijheid willen hebben, maar krijgen deze niet waardoor ze gaan roddelen over andere vrouwen. Dit zou voor een obstakel kunnen zorgen. Deze resultaten laten zien dat het dus erg wisselend is. De een voelt zich prettig met dezelfde etnische afkomsten omdat ze elkaar begrijpen en de ander vindt het minder fijn omdat ze het gevoel heeft dat er over haar gepraat wordt.

De rol van de niet-westerse religie en cultuur laten gemixte resultaten zien. De rol van de niet-westerse religie en cultuur kan opgedeeld worden in vier thema's, namelijk of de niet-westerse religie en cultuur stimuleert om maatschappelijk te participeren, onderdrukking, de organisatiecultuur en ten slotte traditionele rolpatronen.

Ten eerste werd er gekeken of de niet-westerse religie en cultuur stimuleert om maatschappelijk te participeren. Hieruit is naar voren gekomen dat het helpen van anderen erg belangrijk is. Dit wordt gezien als een vorm van vrijwilligerswerk, waarbij eerst de ouders

worden geholpen, vervolgens de familie, daarna de buren en ten slotte de mensen die nog verder van ze afstaan. Sommige geven aan dat zij niet zijn gaan maatschappelijk participeren voor het geloof, maar dat zij dat voor zichzelf hebben gedaan.

Een tweede thema van de niet-westerse religie en cultuur gaat over onderdrukking. Vier respondenten gaven aan dat de onderdrukking door hun partner, familie en/of schoonfamilie een obstakels was om maatschappelijk te participeren. Zo vertelt een Marokkaanse vrouw dat ze is uitgehuwelijkt en met haar man naar Nederland is gekomen. Hier mocht zij niet van haar man en schoonfamilie naar school en werken:

> *''Mijn leven was als een gok. Ik was getrouwd. Ik had wel dromen, maar die dromen kwamen nooit.''* (R7).

Deze onderdrukking heeft volgens de respondenten niet te maken met hun religie, maar door de cultuur. Zij zien religie en cultuur als twee verschillende dingen. Volgens de respondenten laat religie door middel van de Koran zien dat mannen en vrouwen gelijke rechten hebben. De cultuur zorgt ervoor dat vrouwen worden onderdrukt. Dit komt bijvoorbeeld omdat de mannen de druk van de gemeenschap voelen. Volgens de respondenten zouden mannen bang zijn dat hun vrouw te slim wordt en zich verder wil gaan ontwikkelen. En doordat zij zich verder gaat ontwikkelen ook meer sociale contacten krijgen en andere ideeën krijgen over haar rechten.

> *''Ja maar er speelt ook een soort van traditie en schaamte en dat soort allemaal. Oh nee als ik dit niet bij mijn vrouw doe of als ik niet toelaat dan wordt ik door de gemeenschap uitgelachen wordt ik als niet man gezien en dat soort dingen. Er komt heel veel andere dingen bij kijken.''* (R9).

Om niet meer onderdrukt te worden van hun man, gaven de respondenten aan dat zij gingen scheiden. Door middel van hulp van familie, vrienden en soms door inzichten van formele intstanties zijn zij gaan scheiden.

Een andere vorm van onderdrukking die werd gezien door de westerse groep is het dragen van een hoofddoek. Alle respondenten geven aan dat dit geen vorm van onderdrukking is. Zij doen dit voor zichzelf of hun geloof, maar niet voor hun man. Een Marokkaanse respondent geeft aan dat je ook op een andere manier naar onderdrukking kan kijken. Zij

vindt bijvoorbeeld dat de westerse vrouwen worden onderdrukt door de samenleving over hoe ze eruit moeten zien:

> ‘*’Bijvoorbeeld mensen die gewoon vrouwen op een billboard zien. Moet je kijken dat is toch...ja begrijp je. Dat de vrouw zo wordt blootgesteld en dan heb je zo ja. Dus ja. Ik hoor ook heel veel mensen zeggen van nou ja goed maar de westerse vrouwen zijn gewoon slavinnen van maatschappij. Ze moeten.. ze corrigeren hun wangen en lippen weet ik veel. Alles eraan doen om weetje om mooi te zien voor de buiten. Waarom?’’* (R18)

Het derde thema gaat over traditionele rolpatronen. De respondenten geven aan dat er in het huishouden geen traditionele rolpatronen zijn. Toch brengen de vrouwen vaker de kinderen naar school en zijn vaker bezig in het huishouden dan de mannen. Dit vanwege het feit dat de mannen werken en de vrouw geen werk hebben. Hierdoor komt het obstakel ‘geen tijd’ weer naar voren, omdat zij voor de kinderen moeten zorgen. Sommige geven aan dat bij gezinnen de traditionele rolpatronen nog wel kunnen heersen en dat het daardoor lastig maakt om maatschappelijk te participeren:

> *‘’Soms vrouwen zijn angstige. Oh als mijn kinderen komen van school, dan gaan eten maken, dan gaan brood maken. Of ze gaan andere kinderen meenemen naar huis. En als er iets gebeurd, dan geeft man schuld aan vrouw. Ja je bent vrijwillig, maar je vergeet je huis en kijk wat er gebeurd. En geven alle schuld aan haar. Dus vrouwen zijn bang. Ze willen wel doen, maar ze zijn bang voor straks te wachten staat.’’* (R7)

Ten slotte gaat het laatste thema over de organisatiecultuur. Er wordt wisselend gereageerd wat zij vinden van aanwezigheid van mannen tijdens activiteiten of vrijwilligerswerk. De meeste geven aan dat zij er geen moeite mee hebben, maar dat zij liever in een wandelgroep alleen met vrouwen willen zijn. Dit komt, omdat zij het idee hebben dat in aanwezigheid van de mannen zij niet vrij kunnen bewegen tijdens het wandelen. Ook zorgt afwezigheid van mannen voor een stukje ontspanning:

> *‘’Het is nog veiliger, dan kunnen we nog harder schreeuwen, nog meer lachen, of misschien weetje open is.’’* (R16)

Een paar vrouwen hebben er wel moeite mee als er mannen aanwezig zouden zijn. Dit komt voort uit schaamte of dat ze bang zijn dat er oogcontact ontstaat. Zij kiezen bewust voor een organisatie gericht op vrouwen.

De vrouwen hebben over het algemeen geen moeite met de verantwoordelijkheid die ze krijgen en met de planning van de activiteiten. De meeste weten hierdoor waar ze aan toe zijn. Eén vrijwilliger vindt de verantwoordelijkheden die zij krijgt lastiger:

> *''Maar er zijn zoveel verantwoordelijkheden. Je bent verplicht. Je moet altijd komen, je moet er goed uit zien, je moet goed gekleed, goed verzorgd.''* (R7).

Financiële kwesties laten ook gemixte resultaten zien. De meeste respondenten hebben een uitkering en geen betaalde baan, waardoor zij het niet breed hebben. Er zijn wisselende reacties over de vraag of de activiteiten te duur zijn. Dit komt omdat de diverse activiteiten verschillende bijdragen vragen. Als vrijwilliger heb je recht op een gratis activiteit. De vraag of ze de cursussen zouden volgen als het niet vergoed werd gaven ze aan dat ze het niet zeker weten of ze het dan zouden doen. De meeste vrouwen verwachten geen bijdrage voor hun vrijwilligerswerk. Dit komt omdat ze dichtbij wonen dus lopend of op de fiets gaan. Als de organisatie te ver weg is, dan wordt het lastiger en zien ze graag wel een reiskosten vergoeding. Een van de vrouwen had aangeven dat het niet krijgen van een vergoeding de maatschappelijke participatie belemmert voor sommige vrouwen:

> *''Ja. Sommige zijn echt he...ja ik krijg geen vergoeding, terwijl het soms wel lekker is. Zeg maar een zakcentje wat je aan jezelf kan besteden. Dat krijg je niet. En dan hebben ze zoiets van dan ga ik mijn tijd verpesten terwijl ik geen vergoeding krijg.''* (R9).

Discussie

Met dit onderzoek zijn er twee onderzoeksvragen beantwoord, namelijk: *'Welke beweegredenen hebben vrouwen uit etnische minderheidsgroepen om maatschappelijk te participeren?'* en *'Welke hulpbronnen en obstakels ervaren vrouwen in hun beweegredenen om maatschappelijk te participeren?'*

Vanuit de literatuur waren een aantal beweegredenen bekend voor maatschappelijke participatie. Deze werden ook teruggevonden in de huidige steekproef. Respondenten van Vrouw en Vaart zagen nuttig willen zijn, zichzelf willen ontwikkelen, sociale contacten

opdoen en een opstapje voor de arbeidsmarkt als belangrijke motiverende factoren voor deelname aan maatschappelijke participatie. Daarnaast bleek uit dit onderzoek dat gezondheidsredenen en het krijgen van structuur toegevoegd kunnen worden aan de motiverende beweegredenen. De beweegredenen worden extern of intrinsiek gemotiveerd. Uit het onderzoek blijkt dat vanuit externe motivatie de intrinsieke motivatie wordt gestimuleerd. De hulpbronnen en obstakels kunnen opgedeeld worden in drie groepen, namelijk hulpbronnen, obstakels en gemixte resultaten. Sociaal netwerk wordt als een hulpbron beschouwd. Echter hoeft dit niet per se bridging contacten te zijn. De respondenten die via informele sociale contacten zijn gaan maatschappelijk participeren zijn vaak benaderd door vrouwen van dezelfde afkomst. Zowel informeel als formeel contact is belangrijk. Vrouwen ervaren veel steun van huisartsen en leraren van hun kinderen. Hoewel sociaal netwerk een grote hulpbron is, hoeven de vrouwen niet per se een druk sociaal leven te hebben. Een voorwaarden om veel af te spreken is dus geen reden om maatschappelijk te participeren wat Wilson en Musick (1997) in hun onderzoek beweren. Sociaal contact en maatschappelijk participeren is een wisselwerking met elkaar. Sociaal contact stimuleert om maatschappelijk te participeren, maar maatschappelijk participatie zorgt juist ook voor sociale contacten. Ook taal wordt gezien als een hulpbron. Het stimuleert om activiteiten te ondernemen en het spreken van dezelfde taal zorgt er voor dat de drempel lager wordt. Nieuwe hulpbronnen die de vrouwen noemen zijn media, onderwijs en het gevoel van waardering krijgen.

Afstand van huis naar een organisatie wordt als obstakel ervaren. Dit is vaak in combinatie met financiële kwesties omdat vrouwen het niet kunnen veroorloven om met het openbaar vervoer te gaan. Ook geven ze aan niet altijd tijd te hebben. Dit is vooral het geval tijdens het zorgen voor een familielid of (klein)kinderen. Toch geven de respondenten aan dat er geen sprake is van traditionele rolpatronen die maatschappelijke participatie beïnvloedt. De man en vrouw proberen het huishouden en de opvoeding van de kinderen gezamelijk te regelen. Doordat de man vaak wel een betaalde baan heeft, komen uiteindelijk de meeste huishoudelijke taken op de vrouw neer.

Het hebben van lichamelijke en psychische problemen zorgen ook voor obstakels voor maatschappelijk participeren. Ook het niet weten wat er in de buurt is en hoe vrijwilligerswerk aan te pakken kunnen obstakels zijn. Dit kan ook te maken hebben met het niet spreken van de taal door de vrouwen, waardoor ze de media niet kunnen volgen of geen socialen contacten hebben die hen helpen om iets te ondernemen.

De opvoeding van hun eigen ouders kan zorgen voor obstakels. Als ouders de dochters leren om thuis te blijven en niet willen dat zij naar school gaan, zorgt dit ervoor dat zij niet gewend zijn om maatschappelijk te gaan participeren

Identiteit laat gemixte resultaten zien. Over het algemeen voelen zij zich met meerdere groepen verbonden. Identiteit is niet van invloed bij maatschappelijk participatie, zij geven wel aan dat het algemeen prettig is om met dezelfde cultuur om te gaan. Ook blijkt dat vrouwen sneller geneigd zijn om activiteiten te ondernemen met mensen van dezelfde afkomst. Het is echter niet zo dat zij niet open staan voor andere groepen. Diversiteit in buurthuizen vormt hierdoor geen belemmeringen. Diversiteit zou wellicht de drempel iets kunnen verlagen omdat de kans groter is dat er mensen aanwezig zijn met dezelfde etnische achtergronden.

De percepties dat niet-westerse religie en cultuur niet gecombineerd kan worden met de westerse stijl klopt niet. Veel vrouwen lukt het om wel maatschappelijk te participeren. Uit de resultaten blijkt dat het niet zwart-wit is en dat er nuances aangebracht moeten worden. Zo is de niet-westerse religie geen belemmering, maar ook niet een hulpbron. De niet-westerse cultuur is voor sommige vrouwen een belemmering geweest, omdat zij onderdrukt werden, maar zijn hieruit gekomen door middel van informele en formele netwerken. De organisatiecultuur kan voor sommige vrouwen wel belemmering vormen, omdat zij liever niet samen met een man activiteiten willen ondernemen of samenwerken. Aan de andere kant geven sommige respondenten aan dat het niet erg is als een man wel werkzaam is in een organisatie.

Er zijn gemixte resultaten over de financiële kwesties. De respondenten hebben geen of een laag inkomen. De reden om niet maatschappelijk te participeren doordat zij een laag inkomen hebben, zoals wat Moonen (2010) beweert, klopt niet. Wel worden vrouwen extra gemotiveerd om meerdere activiteiten te doen als de activiteiten deels worden vergoed.

In het onderzoek is er gekeken is naar de westerse stijl van participeren. De doelgroep zou een ander beeld kunnen hebben van wat maatschappelijke participatie is dan de westerse stijl. Dit zou al een obstakel op zich kunnen zijn. Er is voor dit onderzoek wel gekozen voor de westerse stijl omdat de Nederlandse participatiesamenleving zich hierop richt. Daarnaast zijn de percepties van westerse groepen over participatie in combinatie met niet-westerse religie en cultuur gericht vanuit de visie van de westerse stijl. Om te onderzoek of deze percepties kloppen wordt de westerse stijl van participeren gehanteerd. De respondenten laten zien dat het hen gelukt om op een westerse stijl te participeren. Hoe dat kan is interessant om uit te zoeken. Een andere reden om niet van de westerse stijl af te wijken is dat het onderzoek

zich niet richt op welke visie de doelgroep heeft over maatschappelijk participeren. Vanuit de dataverzameling kwamen enkele respondenten echter uit zichzelf hiermee. Zo blijkt dat sommige vrouwen het opvoeden van de kinderen als participatie zien of het helpen van de ouders als vrijwilligerswerk. Daarnaast verwachten sommige vrouwen geld voor maatschappelijk participatie. Vervolgonderzoek zou zich hierop kunnen richten. Er zal dan onderzocht moeten worden welke visie etnische minderheidsgroepen hebben over maatschappelijk participatie en hoe zij dit combineren in een Nederlandse samenleving.

De respondenten van het onderzoek doen al aan maatschappelijke participatie. Het kan zijn dat deze groep vrouwen anders is dan de groep vrouwen die nog niet maatschappelijk participeren. Er is gekozen voor vrouwen die al wel maatschappelijk participeren, omdat het lastig is om in een kort tijdsbestek de vrouwen die thuisblijven te vinden en te stimuleren om mee te doen aan het onderzoek. De ervaringen en percepties van de respondenten in dit onderzoek zijn ook interessant en bruikbaar, omdat bepaalde hulpbronnen en obstakels ook door de niet bereikte groep ervaren kunnen worden. Om de respondenten groep gevarieerd te houden zijn er variaties aangebracht in het selecteren van de respondenten; namelijk in taalniveau, leeftijd en hoelang iemand al maatschappelijk participeert. Tijdens de dataverzameling is er aan de respondenten gevraagd of zij in zo’n situatie hebben gezeten of vrouwen in hun omgeving kennen, zodat er op die manier indirect kennis ontstaat over de vrouwen die op dit moment nog niet te bereiken zijn. Voor een langere vervolgonderzoek zou het interessant zijn om de wijk in te gaan en te proberen om de onbereikbare vrouwen te onderzoeken.

Een sterk punt van het onderzoek is dat de respondenten allemaal hun eigen verhaal hebben verteld in het proces naar maatschappelijk participatie. Ondanks dat het kenmerkend is dat de doelgroep huiverig is om over problemen en gevoelige onderwerpen te praten is het gelukt om de vrouwen te spreken over diverse onderwerpen, waarbij de gesprekken gemiddeld een uur duren. Het onderzoek laat goed zien dat de antwoorden niet zwart-wit zijn er dat er veel nuances aangebracht moeten worden. Ook laat het zien dat maatschappelijk participatie daadwerkelijk kan met een niet-westerse religie en cultuur.

Praktijk aanbevelingen

Om de moeilijk bereikbare vrouwen te stimuleren om maatschappelijk te participeren kan Vrouw en Vaart de rol van vrijwilligers en deelnemers kunnen versterken. Dit kan gedaan worden door deze vrouwen in te zetten voor het werven van nieuwe vrouwen. De vrijwilligers en deelnemers hebben over het algemeen dezelfde etnische achtergrond en cultuur en spreken

de dezelfde taal, waardoor de drempel om een kijkje te nemen bij Vrouw en Vaart verlaagd. Het inzetten kan gedaan worden door de vrouwen de wijk in te sturen en folders rond te brengen. Door deze informatie krijgen de vrouwen een beter beeld wat er in de buurt aanwezig is. Vervolgens kan Vrouw en Vaart een bijeenkomst organiseren om te laten zien wat zij allemaal doen. Op die manier zijn de vrouwen een keer aanwezig geweest bij Vrouw en Vaart, waardoor zij eerder geneigd zijn om weer een keer terug te komen.

Omdat de vrouwen vaak de kinderen naar school brengen en ophalen, kunnen er op de basisscholen folders opgehangen worden over Vrouw en Vaart. De kinderen worden gezien als belangrijke steun voor de vrouwen.Vanuit hogescholen en universiteiten zouden er voorlichtingen gegeven kunnen worden over maatschappelijke participatie, zodat de jongeren kunnen kijken naar de situatie van hun moeder of tante. Ook de huidige vrijwilligers en deelnemers zouden naar de situatie van hun moeder of tante kunnen kijken.

De moskee zou een actievere rol kunnen vervullen in het stimuleren van vrouwen om maatschappelijk te participeren. Dit zou kunnen door aan te geven wat er gezegd wat over vrouwen in de Koran. Een persoon van Vrouw en Vaart zou een lijntje moeten hebben met een moskee in de buurt.

Dit onderzoek laat zien dat er veel nuances aangebracht kunnen worden over maatschappelijke participatie door vrouwen uit etnische minderheidsgroepen. Zo blijkt vrouwen uit etnische minderheidsgroepen degelijk hulpbronnen te hebben om maatschappelijk te participeren en dat bepaalde obstakels, eenmaal overwonnen, er voor zorgt dat zij alsnog kunnen maatschappelijk participeren. Toch gelden niet alle hulpbronnen of obstakels voor iedereen. Er zal per individu gekeken moeten worden wat helpt om te maatschappelijk te participeren, waardoor iedereen de eigen hulpbronnen kan versterken en de obstakels verminderen.

Referentielijst

Ali, S., Moel, A., Hudson, C., Leathers, L. (2008). A Qualitative Investigation of Muslim and Christian Women's Views of Religion and Feminism in Their Lives. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology, 14,* (1), 38-46.

Bracke, S. (2004). Een hartenkreet tegen de inzet van het feminisme in de 'beschavingsoorlog'. *Ethiek en maatschappij, 7* (4), 113-128.

Becker, P.E., Dhinga, P.H. (2001). Religious Involvement and Volunteering: Implications for Civil Society. *Sociology of religion, 62* (3), 315-335. doi:10.2307/3712353

Berg, H. (2004). Discouranalyse in de praktijk. De discursieve constructie van sociale categorieen. *Kwalon, 9,* (3), 27-34.

Boeije, H. (2012). *Analysis in qualitative research.* Los Angeles: Sage.

Botterman, S., Hooghe, M., & Bekkers, R. (2009). *Levenbeschouwing en maatschappelijke participatie: Is levensbeschouwing nog steeds een motiverende factor?* In J. Pickery (Ed.), Vlaanderen Gepeild! 2009 (pp. 7–29). Brussels, Belgium: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Challouki, H., Degreef, S., Geerts, E. (2016). Over het belang van een intersectioneel feminisme. *Tijdschrift voor genderstudies. 19,* (4), 451-468, doi: 10.5117TVGN2016.4.CHAL

CBS (2014). *Discrepanties in sociaal kapitaal van bevolkingsgroepen.* Den Haag, Nederland.

CBS (2010). *Sociale Samenhang: Participatie, Vertrouwen en Integratie.* Den Haag, Nederland.

Chen, Y., Xin Li, S. (2009). Group Identity and Social Preferences. *American economic review, 99* (1), 431-457.

Doorewaard H., Kil, A., van den Ven, A. (2015). *Praktijkgericht kwalitatief onderzoek. Een praktische handleiding* (1e ed.). Amsterdam, Nederland: Lemma.

Evers, J. (2007). *Interviewen: Kunst en kunde* (2e ed.). Den Haag, Nederland: Lemma.

Goeken, H. (2007). *Dromen komen dichterbij. De stemmen van Turkse en Marokkaanse vrouwen in Osdorp* (masterthese).

Hart, J., P., Dekker (2015). *Religie en vrijwilligerswerk. Nuchtere betogen over religie. Waarheid en verdichting over de publieke rol van godsdiensten.* In: Govert Buijs & Marcel ten Hooven (red.),. Budel: Damon: 301-321.

Hindriks, P., Verkuyten, M., Coenders, M. (2014).Interminority attitudes: The roles of ethnic

and national identification, contact and multiculuralism. *Social psychology quarterly, 77,* (1), 54-74.

Hogg, M.A. (2006). Intergroup relations. In J. DeLamater, & A. Ward. (Eds.), *Handbook of social psychology*, pp. 533-561. Springer.

Jager-Vreugdenhil, M. (2012). Nederland participatieland? *Maatwerk, 6,* 2-5.

Keuzenkamp, S. & Merens, A. (2006). *Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden.* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Klaver, J., Tromp, E., Oude Ophuis, R. (2005). *Allochtonen en vrijwilligerswerk.* Amsterdam, Nederland.

Kruis, G., van Eden, D. (2017). Hoe denken statushouders over werken in Nederland?: Kansen, uitdagingen en verwachtingen. *Sociaal bestek, 79* (5), 48-49.

Lancee, B. (2010). The economic returns of immigrants' bonding and bridging social capital: The case of the Netherlands. *The international migration review, 44,* 202-226.

Moonen, L. (2010). *Minder sociale participatie door personen met weinig inkomen. Sociaaleconomische trends, 2010/1,* 51–57. CBS, Voorburg/Heerlen.

Nout, S., Smiet, K. (2017). Een blik vanuit de marge. Een gesitueerd intersectioneel perspectief in de filosief. *Algemeen Nederlands tijdschrift voor wijsbegeert, 109,* (1), 63-83

Philipsen, H., Vernooy-Dassen, M. (2004). Kwalitatief onderzoek: nuttig, onmisbaar en uitdagend. *Huisarts en Wetenschap, 47,* 288-292.

Roggeband, C., Verloo, M. (2006). Evaluating gender impact assessment in the Netherlands (1994–2004): a political process approach. *Policy & Politics, 34* (4), 615- 632.

Tracy, S. J. (2013). *Qualitative research methods.* Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Vanderwaeren, E. (2004). Moslima's aan de horizon. Islamitische interpretaties als hefbomen bij de emancipatie van moslima's. *Ethiek & Maatschappij, 7* (4), 94-111.

Van den Brandt, N. (2013). Feminisme, religie en seculariteit. *Historica, 36,* (2), 15-22.

Verkuyten, M. (2006). Groepsidentificaties en intergroepsrelaties onder Turkse Nederlanders, *Mens & Maatschappij, 81* (1), 64-84.

Vrouw en Vaart (2017). *Halfjaarverslag 2017.* Amsterdam, Den Haag.

Wilson, J., Musick, M. (1997). Who Cares? Toward an Integrated Theory of Volunteer Work, *American Sociological Review, 62* (5), 694-713.

Bijlage 1 Informed consent

Informed consent

Verantwoordelijke onderzoeker: Ashley Bouwhuis

In te vullen door de deelnemer

Ik verklaar op een voor mij duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode, doel en belasting van het onderzoek. Ik weet dat de gegevens en resultaten van het onderzoek alleen anoniem en vertrouwelijk aan derden bekend gemaakt zullen worden.

Ik begrijp dat geluidsmateriaal uitsluitend voor analyse en wetenschappelijke presentaties zal worden gebruikt. Ik ben er van op de hoogte dat alleen de onderzoeker de geluidsopname te horen krijgen.

Ik stem geheel vrijwillig in met deelname aan dit onderzoek. Ik behoud me daarbij het recht voor om op elk moment zonder opgaaf van redenen mijn deelname aan dit onderzoek te beëindigen.

Naam deelnemer: ……..

Datum: …… Handtekening deelnemer: …...…….

Bijlage 2 Topiclijst

Topiclijst

Kernbegrip	Dimensies	Topic	Indicatoren
Maatschappelijke participatie	Beweegredenen die leiden tot het willen doen van maatschappelijke participatie	-Beweegredenen	- Nieuwe dingen willen leren/ zichzelf willen ontwikkelen - Werken willen zoeken. - Hieruit een betaalde baan willen hebben - Iets willen doen voor anderen/samenleving - Nieuwe mensen leren kennen
	Hulpbronnen die maatschappelijke participatie stimuleren	-Sociaal netwerk	- Via vrienden en/of familie vrijwilligerswerk doen of deelnemen aan activiteiten - Samenstelling van de eigen sociaal netwerk (bonding en bridging)
		-Identiteit	- Verbonden voelen met eigen groep of meerdere groepen - Respect - Erbij horen - Sfeer in de groep - Invloed op vrijwilligerswerk of activiteiten
		-Religie en cultuur	- Rol van religie in leven

			- Aanzetten tot het doen van vrijwilligerswerk/activiteiten -Verschil cultuur en religie
		Ervaring	- Factoren die positief van invloed zijn
	Obstakels die maatschappelijke participatie belemmeren	-Taal	- Jezelf niet kunnen uiten - Moeilijk communiceren
		-Organisatiecultuur	- Samenstelling werknemers - Vaste planning - Sfeer
		- Religie en cultuur	- Rol van religie - Belemmeringen -Thuisblijven/onderdrukking
		-Traditionele rolpatronen	- Taken man/vrouw - De rol van de vrouw
		- Financiële kwesties	- Activiteiten zijn te duur
		-Ervaring	- Factoren die negatief van invloed zijn

Bijlage 3 Interviewvragen

Topic	Interviewvragen
Beweegredenen	• Waarom kom je naar Vrouw en Vaart? • *Kun jij mij vertellen hoe jouw situatie tien of twintig jaar terug was?*
Sociaal netwerk	• Waar bestaat jouw vriendengroep uit? • Hoe reageerde jouw omgeving dat je vrijwilliger/deelnemer bent geworden?
Identiteit	• Voel jij je meer Nederlands of Marokkaans, Turks etc of allebei?
Religie en cultuur	• Sommige westerse groepen denken dat vrouwen worden onderdrukt door hun religie en/of cultuur. Hoe kijk jij hier tegenaan? • Heeft jouw cultuur en religie op een bepaalde manier invloed om vrijwilliger of deelnemer te worden?
Ervaring	• Zijn er dingen geweest die het voor jou moeilijk hebben gemaakt om vrijwilliger/deelnemer te worden? • Zijn er dingen geweest die het voor jou makkelijk hebben gemaakt om vrijwilliger/deelnemer te worden? • *Stel jij was geisoleerd, wat heb jij dan op dat moment nodig?*
Taal	• Is de Nederlandse taal voor jou een obstakel geweest om vrijwilliger/deelnemer te worden?

Organisatiecultuur	• Heeft het voor jou nog invloed om vrijwilliger/deelnemer te worden als de organisatie gescheiden is (man/vrouw) of gemengd? • *Maakt het voor jou uit als er dezelfde of andere etnische achtergronden aanwezig zijn?*
Traditionele rolpatronen	• Is het bij jullie zo dat de man werkt en de vrouw voor de kinderen en het huishouden zorgt?
Financiële kwesties	• Zijn de activiteiten bij Vrouw en Vaart voor jou of andere vrouwen te duur?

i De schuingedrukte vragen zijn na de drie interview analyse toegevoegd.

ii De interviewvragen zijn een greep van de interviewvragen.

Bijlage 4 Codeboom

Code	Beschrijving
Beweegredenen	Waarom gaat iemand maatschappelijk participeren?
• Externe motivatie	
• Gezondheid	
• Intrisieke motivatie	
• Nuttig zijn	
• Opstapje naar de arbeidsmarkt	
• Sociale contacten	
• Structuur	
• Zichzelf ontwikkelen	
Hulpbronnen	Wat zijn de hulpbronnen om maatschappelijk te participeren?
• Folders	
• Internet	
• Onderwijs	
• Sociaal netwerk	
○ Formele netwerken	
○ Informele netwerken	

Code	Beschrijving
• Taal als hulpbron	
• Waardering krijgen	
Identiteit	
• Elkaar veroordelen	
○ Binnen de eigen groep	
○ Tussen andere groepen	
• Invloed vrijwilligerswerk	
• Verbonden voelen met groep(en)	
Obstakels	Wat zijn de obstakels om maatschappelijk te participeren?
• Afstand huis-locatie	
• financiële kwesties	
• Geen tijd	
• Geen zin	
• Gezondheid	
• Het niet wat er in de buurt is	
• Niet weten hoe aan te pakken	
• Opvoeding van eigen ouders	

Code	Beschrijving
Organisatiecultuur	
• Samenstelling medewerkers en vrijwilligers	
• Sfeer	
• Vast planning en verantwoordelijkheden	
Religie en cultuur	
• Onderdrukking	
○ Druk van gemeenschap	
○ Hoofddoek	
○ Niet naar buiten mogen gaan	
• Rol van religie in leven	
• Stimuleren vrijwilligerswerk en deelnemen	
• Traditionele rolpatronen	
• Verschil cultuur en religie	

i Hoofdcodes: dik gedrukt

ii Subcodes: zwart rondje

iii Subcodes van subcodes: wit rondje